

Lāčplēsis - starp Uguni un Nakti.

Mani interesē, kā Raiņa un viņa priekšgājēja Pumpura personiski svarīgie jautājumi ienāca viņu daiļradē. Lai to labāk varētu saprast, izmantosim jau pazīstamos instrumentus – sengrieķu mītus un to ģealoģiju.

1. Pumpurs un Rainis.

Rainis, kā zināms, ir 24 gadus jaunāks par Pumpuru un abi ar savām interpretācijām par tautas varoni Lāčplēsi nāca klajā, kad viņiem bija „pārejas” vecums. Pumpuram – 47, Rainim 40 gadi. Šajā laikā ir jānotiek cilvēka pārorientācijai no galvenās vērtības „strādāt” uz vērtību „dzīvot”. Tas ir vecums, kad jāatrisinās, jāpiepildās un jāiet bojā Varoņa lomai – kad vecāku līdzdotās problēmas būtu bijis jāatrisina.

Neskatoties uz dažādībām abu Lāčplēša interpretu personībās, daudz kas viņiem ir bijis līdzīgs un pirmkārt jau tā ir nāves pieredze ģimenē. Daudz līdzīga ir arī darbos. Pats galvenais – Rainis ir pārņēmis Pumpura ideju un eposa struktūrā nemaz tik daudz nav mainījis.

Pirmais izņēmums – Rainim nav Dievu sapulces, kas Pumpuram iznākusi stipri grieķiska, ar pretenzijām gandrīz vai uz Olimpa panteonam līdzīgu struktūru, taču atšķirībā no Homēra Īliādas Dievu sapulcēm šī ir gaužām nevarīga – bez apliecinājuma, ka dievi nosaka to, kas notiks ar cilvēkiem. Pumpura Dievu sapulcei drīzāk ir tāda kā Veļu valstības garu loma – komentējoša, vērojoša un labākajā gadījumā cerīgi prognozējoša. Vai tas saistīts ar jau minēto nāves pieredzi?

Otrais izņēmums – Rainis ir saīsinājis un darījis, manuprāt, loģisku un saistāmu ar savu paša dzīvi Varoņu ceļojumu (uz Nāvessalu – pakal mirušajiem un pazudušajiem). Pumpuram acīmredzot šeit ir bijušas ambīcijas uz latviešu kā „eposu radīt spējīgas tautas” varoņa – tāpat Homēram līdzīga – lauriem, tādēļ viņš ir mēģinājis radīt miniodiseju.

Un trešais – Pumpurs galveno uzmanību veltī vīrišķajai stāsta daļai – Lāčplēsim – eposā arī kvantitatīvi vairāk ir vīriešu nekā sieviešu. Kurpretī Raiņa galvenā interese ir uz sievišķo – matriarhālajiem Nakts un Uguns attīstības laikmetiem, kurā sieviešu ir vairāk nekā vīriešu un kurā galvenā varone ir Spīdola, nevis Lāčplēsis.

Taču galvenā atšķirība ir kvalitatīva – Rainis no Pumpura rupji tēstajiem pasaku tēliem ir izdalījis un izslīpējis smalkus raksturus, to attīstību un tēlu konfliktus. Šajā darbā ir tapis redzams daudz kas tāds, kas viņa priekšgājēja redzei un spalvai bijis nemanīts palicis. Taču kopumā jāsaka, ka abu starpā ir vairāk sadarbības kā konkurences. Tādēļ, manuprāt, tālākajā analīzē ir attaisnojama abu darbu apvienota aplūkošana, tur, kur atšķirības ir būtiskas, tās uzsverot.

Sāksim, kā jau tas ir pierasts, ar ģealoģiju.

2. Tēlu ģealoģija.

Pumpuram ģealoģiski mājjieni ir vēl neraksturīgāki kā Rainim, kas arī nav tam pievērsis lielu uzmanību. Taču – tas ir arī tādēļ, ka matriarhālas attiecības, kādas, kā

mēs redzēsīm, ir abu darbu pamatā, jau pēc savas būtības nevar par būtisku uzskatīt dzimtaskoka bildi, sevišķi pa tēva līniju, jo laiks taču ir cirkulārs, nevis lineārs. Pa mātes līniju tās gan ir izsekojamas, bet tām parasti netiek pievērsta uzmanība – vecmāmiņas kļūst par Lielajām, Mīļajām, Ūdens, Meža, Baltajām, Melnajām un citādām Mātēm – demonizējas vai dievišķojas.

Spīdola / Spīdala.

Spīdolas (atvainojos Pumpuram, bet vienkāršības dēļ pagaidām saukšu viņu šādi) genealogija, salīdzinot ar citiem Pumpura un Raiņa tēliem ir iezīmēta salīdzinoši skaidri. Raiņa 1. cēlienā Aizkrauklis to nosauc par „meitiņu” – tā tad vai nu viņš ir Spīdolas audzītēvs, patēvs, bet varbūt tēvs. Viņa pati par savu tēvu sauc arī pūķi, kuru Lāčplēsis nogalina 2. cēlienā - to 4. cēlienā komentē un apstiprina Kangars. Spīdola atzīst arī kāda simboliska tēva esamību, piesakoties uz Uguns, kas minēta drāmas nosaukumā, mantojumu:

Uguns mans tēvs,
Iz zemes iekšas mūžīgās liesmas, ... (R.1. cēl., 205.lp.)

Spīdolas māte ir ragana, varbūt tā pati, kura 1. cēlienā izlien no aizkrāsns Spīdolas sarunu ar Aizkraukli un Melno bruņinieku laikā un sāk burties. Bet ja tā ir vecmāmiņa vai cita radniece, tas vienalga norāda uz stipru raganisma tendenci. Kangars praviēto Spīdolai par Lāčplēsi, kurš

... nokāvis raganu, tavu māti,
Kā Burtņiekos nokāvis tavu tēvu. (P. 4. cēl., 268.lp.)

Tā notiek, kad ragana, pārvērtusies par aku, saindē Lāčplēša kareivjus.

Raganu meitenes no 1. cēliena, iespējams, ir viņas māšas vai pusmāšas, kā to var saprast no konteksta, jo kas gan tām būtu jādara Aizkraukļa mājās, viņam klātesot, kur aizkrāsne guļ jau minētā vecene?

Rainis ar Aizkraukļa muti ieskicē arī Spīdolas radniecību ar **Lielvārda** dzimtu

Mums, meitiņ, mīļi viesi, tavas ģints,
Tik trešā augumā no mātes puses,
Mans kaimiņš Lielvārds līdz ar savu dēlu, ... (R.1. cēl. 199.lp.)

Tā tad Lielvārdis ir Spīdolas mātesmātes vai vecmātesmātes brālis vai cits tuvs tās radnieks – tā visa ir viena kopēja matriarhāli (kā vēlāk par to pārliecināsimies) organizēta ģints, kurā Aizkrauklis ir viens no perifērijā esošiem ārpusģints vīriešiem, kuru paternitāte attiecībā uz visu šīs raganu rindas (raganas meitai un mātei taču arī jābūt raganai!) bērniem nekad nebūs skaidra. Lielvārdis ģintī ir ar lielākām tiesībām, ja viņš ir kādas no minētajām virsraganām brālis.

Raganas pasakās bieži sastopamas kā Labās Mātes antagonistēs, viņu uzdevums ir neļaut tiem izdzīvot, saglabājot savu varu. Šajos tēlos mums nav grūti ieraudzīt Mātes lomas negatīvo aspektu – to, kurš pastāv mātes pašas, nevis bērna intereses. Tā tad raganas kā matriarhāta centrs, kurš ir zaudējis savu pamatojumu – atbildību par bērnu interesēm.

Ja Spīdolas māte ir ragana, tad viņa pati ir gājusi šajā raganiskās varas skolā, sacenšoties ar to gan kā bērns un cīnoties par savu izdzīvošanu, gan kā jauna sieviete, kura var progresēt tikai pārspējot savu māti, kas nozīmē – kļūstot par Lielo Māti.

Lāčplēsis

Lāčplēsis ir Lielvārda audžudēls – tātad no citas – lācenes ģints, jo

Cienījams vecis Vaidelots bija
Un teica atradis dziļajā mežā
Pie kādas lācenes pienīgām krūtīm
Zīžot šo dīvaino cilvēka bērnu, ... (P. 2. dzied., 49.-52. rinda)

un

Lāčplēs's ir no lāču mātes
Dziļā mežā piedzimis,
Kur tā tēvs, kāds dievu svētīts,
Vientulībā dzīvojis. (P. 6. dzied., 963. – 966. rinda)

Tātad Lāčplēsim ir skaidri zināma māte, kā jau tas matriarhātā vienmēr ir un neskaidrs, dievišķs, kā tas raksturīgs Varoņiem, tēvs ar diviem nozīmīgiem audžutēviem.

Bet palūkosimies tagad vairāk uz **Lācenes** un **Lāča** simboliem – bez tā mēs iztikt nevarēsim!

Lācene.

Svarīgs ir sengrieķu mīts par Likāonu, okeanīdas Killenes un Pelasga dēlu. (Par pelasgiem sauc arī Grieķijas un Krētas pirmtautu, kas nebija indoeiropieši, kas nerunāja grieķiski un kam varēja būt mežonīgi, tajā skaitā – kanibāliski paradumi, nerunājot nemaz par tolaik pašsaprotamo matriarhātu. Citā mītā Līkaons ir slavenā trojieša Priama un verdzenes Lāotojas dēls. Varbūt Troja, no Olimpa kalna raugoties, ir līdzīga „attīstības kļūda” kā Pelasga Arkādija?) Lai nu kā - Līkaons ir valdnieks, kurš, kā vēl daudzi šodien, atteicās atzīt un godināt dievus – tātad būtībā pats savu bezapziņu kopumā un tās atsevišķos arhetipus un to vēsturisko prioritāti attiecībā pret apziņu. Vēl vairāk – viņš izaicinoši provocē Zevu ar savām vērtībām, piedāvājot dievam maltītē cilvēka gaļu.

Un tad Zevs pārskaišas un soda - iznīcinot visu cilvēku audzi un uzsūtot tiem grēku plūdus. No tiem izglābjas tikai Prometeja dēls Deikalions ar sievu un māsīcu Pirru. Gluži kā babiloniešu mītā par Pīrnapištimu un Utnapištimu, vai Bībeles stāstā par Noā.

Deikalions, pēc tam, kad, atšķirībā no Likāona, bija izrādījis cieņu un pazemību Olimpa saimniekam, izlūdzas no Zeva, lai tas atkal dod zemei cilvēkus. Tas arī apmierina šo vēlēšanos – cilvēki rodas no akmeņiem, kurus Deikalions un Pirra atmuguriski met sev pār galvu. Tātad jaunās cilvēku audzes veidošanā piedalās zemes (Gajas) un debesu (Urāna, Zeva) elements, nevis zeme un ūdens kā tas ir pie Prometeja radītajiem cilvēkiem.

Vēl Zevs, sodot Likāonu par augstprātību, pārvērš to par vilku, dēlus (Arkādijas pilsētas nosauktas to vārdos) nogalina ar zibeni, bet meitu Kalliostu „apvelta ar savu mīlestību”, kā to taktiski nosauc Imre Trenčēni-Valdampfels. Šī „apveltīšana” var notikt

tikai, Zevam pārvēršoties par Artemīdu, kuras priesteriene Kalliosto ir. Neskatoties uz Likāona meitas izmisīgo pretošanos šīm attiecībām, iestājas grūtniecība.

Dzimst dēls – Arkads (lācis), bet pašu Kalliosto it kā greizsirdīgā, taču patiesībā Zeva plānam uzticīgā Hēra pārvērš par lāceni. Tā Arkada vectēvs kļūst par vilku, bet māte – par lāceni, kuru dēls kādās medībās teju teju nogalina – pēdējā brīdī iejaucas tēvs - Zevs, paceļot abus debesīs. Māti kā Lielās Lācenes zvaigznāju, bet dēlu – kā Vēršu Dzinēja zvaigznāja spožāko zvaigzni Arkturu. Bet vectēvs par savu augstprātību pret dieviem var tikai gaišās zvaigžņotās naktīs gaudot, lūkojoties uz meitu un mazdēlu tālajās, aukstajās debesīs. Tas, kurš neciena dievus, nav cilvēks!

Līdzīgs mīts ir par Tantalu, kurš Zevam piedāvāja maltītē izvārītu pats savu dēlu Pelopu, par ko Tants tika notiesāts ciest slavenās Tantala mokas Aīda valstībā, bet Pelopa vārdā tika nosaukta visa lielā Peloponēsas pussala, kuras centrālais kalnainais apgabals ir jau minētā Arkādija („dzejnieku dzimtene”) – par godu Arkadam. Šī vārda sakne, kas nozīmē – lācis, ir pamatā Eiropā izplatītajam vārdam Artūrs (karalis Artūrs) un latviešu Artis.

Bet kālab Kalliosto bija jāstājas Artemīdas priesterieņu pulkā un jādod nevainības solījums? Vai ne tēva projekciju dēļ – viņa tā ir Ideālā Sieviete! Jo mēs nezinām Likāona sievas vārdu – tas ir gandrīz vai droša pazīme, ka meita ir bijusi spiesta sievu izkonkurēt! Šo projekciju sekas - tēvs varēja gribēt, lai meita paliek pie viņa. Un meita viegli var nespēt šai gribai pretoties briesmīgo vainas sajūtu dēļ, kuras parādās katru reizi, kad viņa kaut domās mēģina no tēva aiziet kopā ar kādu princi.

Ja tā, tad kļūt par Artemīdas (kura jau 3 gadu vecumā izlūdzās no sava tēva atļauju uz mūžu palikt jaunava, acīmredzot līdzīgu kā Kalliosto iemeslu dēļ) pa mežiem klejojošu un medījošu pavadoni ir izeja. Daudz labāka par sēdēšanu pie tēva dotā spoguļa, sevis apbrīošana, un sava skaistuma vairošana, veltīgi gaidot princi.

Tātad – nepārvarama saistība ar Tēvu. Un saistība arī ar to, par ko esmu rakstījis iepriekš - sievišķīgo Varoņa loma Bendes meitiņas izskatā.

To mēs esam redzējuši un redzēsim arī uz priekšu daudzos mītos par varoņiem – tēva attiecību grūtības ar māti tiek parādītas kā mātes iztrūkums, bet meitas saistība ar tēvu – kā tās kalpošana Artemīdai, Bendes meitiņas klejojumi un Varoņa meklējumi.

Tomēr Kalliosto nepaliek pie Artemīdas, jo tai nevainību vardarbīgi laupa dievs. Un šeit mums ir vairākas lietas, ko teikt.

Pirmkārt, nav iespējams iedomāties citādu iespēju, kā vien vardarbīgu, kā Kalliosto tomēr dzīvot seksuālu dzīvi, debitēt attiecībās ar pretējo dzimumu un kļūt mātei. Ja ir šādas grūtības, dievs ir vienīgā iespēja, tas pat ir dievu pienākums – glābt sievietes no šādām grūtībām. Zevs šos savus pienākumus pilda ļoti centīgi.

Seksuālo nespēju orientēt sevi „ne uz tēvu” mēs redzam arī „Saulcerītes sindroma” veidā – kā gulēšanu (seksuālā) nāves miegā un esot pilnīgā atkarībā no Antiņa, kurš taču var arī neuzjāt stikla kalnā. Bet - gan Antiņš pats pirms uzjāšanas, un vēl jo vairāk – viņa brāļi attiecībās ar guļošo Saulcerīti, atspoguļo to attiecību neesamību, kāda ir karalim ar savu vārdā neminēto karalieni – viņiem bija tēvs, bet nebija mātes.

No šī viedokļa raugoties, vardarbīgais notikums ar meitu ir arī atrisinājums priekš tēva un mātes. Meitai, atšķirībā no viņiem, tagad ir attiecības, kaut arī varbūt vardarbīgas. (Vardarbība ir ne tikai objektīva – kas notiek?, bet arī subjektīva – kā notiekošo izjūt notikuma dalībnieki? Ir pārsteidzoši, cik plašā amplitūdā var mainīties pēdējais...) Tātad pamatproblēmas – samezgļojumu laulāto starpā – risinājums. Varbūt ne ideāls, bet tomēr tālāk virzošs.

Arī Raiņa „Zelta zirgā” nav karalienes, tikai karalis un viņa iemigusī meita. Tur vispār ir tikai vīrieši un princese, jo Melnā māte un Sniega māte īsti par sievietēm nebūtu saucamas. Slēpto konfliktu starp vīrišķo un sievišķo un tā iztiesāšana, simpatizējot vīrišķajam, rāda arī tāds tēlu pāris kā Baltais tēvs un Melnā māte. Arī „Indulī un Ārijā” ir komtors Bereneks, viņa mīļā meita un stāsts par skaisto sievu, kas viņu nez kāpēc pametusi. Šķiet, Rainim ir tikai „vertikālās” attiecības...

Taču dievs tomēr ir arī tēvs, tādēļ dzimumakts ar to tomēr ir incests, kurš izsauc pretrunīgas, samudzinātas jūtas, kas metaforiski izpaužās kā Hēras burvestība – tēva atraidītās un tādēļ jo niknāk greizsirdīgās sievas, bet patiesībā - Mātes atreibība vainas sajūtu veidā. Turklāt – nav nemaz jābūt dzimumattiecībām starp tēvu un meitu, lai meita justos vainīga mātes priekšā par to, ka viņa ir kļuvusi par galveno sievieti tēva dzīvē. Šādas attiecības saārda meitenes priekšstatu pašai par sevi, sagrauj personiskās robežas – starp Es un ne-Es. Kallipso kļūst par lāceni – ļoti mežonīgu, primitīvu, mitoloģijā ne tik bieži sastopamu arhetipu. Vai precīzāk – sastopamu tikai mitoloģiskajā Titānu, vai kā es to sauca - Uguns laikmetā.

Lācene ir seksuāli neattīstīts, par incestuālām attiecībām ar Tēvu sodītas meitas arhetips. Tas ir saistīts ne tikai ar vainas sajūtām un sāpēm, kas bija raksturīgas „nepārvērstajai” Kallipso. Šeit „normālu” eksistenciālu šausmu un reizēm psihotiska apjukuma aspektam klāt nāk neirotiskais – primārais afekts ir „apaudzis” ar tādiem emocionāliem uzslāņojumiem, kuri savās izpausmēs ir daudz intensīvāki par primārajām vainas sajūtām un kuri ir nosaucami par „šausmām par šausmām”, „dusmām par dusmām” vai „vainu par vainu” un tamlīdzīgi.

Visvarenaiss Zevs tomēr nestājas ceļā savas sievas nopriestajam sodam, jo viņš – kā Apziņa nemaz nav visvarens. Par tādu viņš var kļūt – ja vada caur respektu un cieņu pret neapzināto. Zevs „piesprauž” māti un dēlu pie debesīm, it kā sakot – „skatieties, mācieties un apzinaties!”. Tas ir arī droši no tāda viedokļa, ka tā fiksēti, viņi neko nevar mainīt savās attiecībās. Laikam jau Zevam ir pamats par kaut ko uztraukties vai baidīties.

Šis Zeva bailes pārvēršas uzvedībā - paceļot Kalliosto un Arkadu debesīs, brīdī, kad dēls ir izgājis medībās un, nezinādams, ka tā ir viņa māte, grasās nogalināt lāceni. Tā kā no šī brīža atbildību ir uzņēmis dievs, mēs nevaram zināt, kas ar abiem būtu noticis tālāk, ja viņiem ļautu rīkoties. Līdzīgi kā Zevs rīkojas Videvuds un Lielvārds.

Senajiem grieķiem bija arī Artemīdas Brauronejas kulta, kura rituālos piedalījās pirmspubertātes vecuma meitenītes, tērptas brūnos „lācīšos” – tādā veidā tika vizualizēta tā meitenes attīstības stadija, kurai būs jābeidzas varbūt tad, kad viņa pamet tēvu un ierauga sava vecuma vīrišķās būtnes? Un tad viņa beidz spēlēt ar plīša lācīšiem – nezin kādēļ tieši šī dzīvnieka rotaļlietas bērni ir tā iemīļojuši? Varbūt „saplēst lāci” nozīmē „nolietot to”, pamest kaut kur bēniņos ar norautu ausi un kāju guļam? Atstāt bērniņu aiz sevis?

Un vēl, runājot par lācisko, būtu jāatceras latviešu tautas pasakas par Lāčplēsi. (Pasaka ir ar stāstītāja daiļradi apaudzis, tātad – interpretēts mīts.) Kādā no tām (J. Krēslīņa pierakstīta – „Teikās iz Malienas” no A. Lerha-Puškaiša „Latviešu tautas teikas un pasakas”) tēvs (mātes – ķēniņienes, protams, nav) apsola savu vienīgo meitiņu tam, kurš izpildīs tās kaprīzi un izdarīs cilvēkam neiespējamo - pārnesīs bišu stropu no vienas Daugavas malas uz otru. Bet bites ir ne tikai dzeļošas, kādēļ brašie ķēniņdēli paliek bez panākumiem, bet arī matriarhāli organizētas, un nereti tiek izmantotas, lai simbolizētu šo ģimenes un sabiedrības organizācijas formu. Otrā krastā

(atkal simbolisms) to spēj nogādāt tikai robustais, primitīvais un nejutīgais lācis, kurš tādēļ arī kļūst par ķēniņmeitas vīru un aiznes to uz savu alu.

It kā briesmīgi no meitas un viņas tēva viedokļa raugoties, bet ļoti patriarhāli, ģinti decentralizējoši un monogāmi turklāt – lācis nelaiž savu jauno sievu no alas laukā arī, pašam savās darīšanās dodoties. Tad viņš aizveļ ieejai priekšā smagu akmeni – izveidojot monogāmās ģimenes robežas, kas to sargā no matriarhāliem recidīviem? Varbūt nākamā Lāčplēša māti varētu saukt par SPĪDošo ALU? Kurš mātes vietā saplēš viņas rotaļu lācīti?

Laima un Laimdota

Spīdolas un Lāčplēša radniecību garīgi nostiprina **Laima**, par kuru abi atzīst, ka viņiem no tās „ir dots”. Tātad – dievišķā, garīgā māte, dažreiz saukta arī par Laimas Māti, kas var būt dievišķa, bet var būt arī simtgadīga Laimdotas vecvec.....māmiņa. Tā Lāčplēsis:

Es esmu sūtīts karotājs pret elli;
Tas man no Laimas lemts. (R. 1. cēl., 202. l.)

un

Tu, Laimas man dotā, Laimdota! (R. 1.cēl., 202.l.)

Spīdola:

... tu redzēsi to sapnī,
Kas skaistākais tev sūtīts, Laimas dots,
Kas skaistākā par visu,
Kas zemes virsū un zem zemes ellē. (R. 1.cēl., 202.l.)

Tātad, kā redzam, Lāčplēsim „Laimas dotas” ir gan Spīdola, gan **Laimdota**. Turklāt Spīdola par Laimdotu tam apgalvo:

Tā daļa no manis, tev vajag visa,
Es esmu visa. (R. 3. cēl., 262.l.)

un

Tā nogrimis sīkā ikdienas laimē,
Aizgriezdamās no lieluma projām;
Ar skaistu sparū ies savu gaitu,
- Es viņu mīlu kā daļu no sevis: -
Bet sniegusi mērķi tā plok. (R. 3. cēl., 261.l.)

Laimdotas māte nav zināma, jo Pumpura Staburadze ir tikai tās audzinātāja. Mēs jau zinām, ko tas varētu nozīmēt. Staburadzes uzdevums ir

Izlūkot meitiņas tikumīgas
Un dzimušas zināmās dienās –
Tās viņa sargā kā nevainīgas
Un aicina kristālu pilī,
Pamāca, roto un apdāvina,
Un izlaiž tad laimīgas tautās,
„Stabradzes meitiņas” sauktas tās tiek, ...

(P. 2. dzied. 641.-647.r.)

Ja meitenei ir tikai garīgā māte (Laima), skolotāja (Staburadze) un kāda, kuras daļa viņa ir (Spīdola), tad mātes nepietiekamība tomēr būs jūtama un viņai būs nepieciešama Meitas loma, lai to kompensētu. **Manuprāt, tas ir galvenais, no kā sastāv Lāčplēša mīlestība pret Laimdotu – Laimdotai un visai Latvijai kā Meitai vajadzīgā Tēva loma.** Ja vīrietis var parūpēties par sievieti, būt Bruņinieks, Varonis un Tēvs, tas ļoti glaimo tā šķietamajai pašapziņai, faktiski liecinot, cik zema tā ir. Tikai esot Tēva lomā, atšķirībā Dēla lomas, kuru viņam piedāvā Spīdola, viņš nejūtas pazemots, bet grūži otrādi – „paaugstināts”. Tā ir būtiska neapzināta motivācija, kāpēc jābūt Varonim un kāpēc jāmīl Laimdota.

Laimdotai ir tēvs, viens, un tādēļ (lai gan to nekad nevar zināt) droši vien ne audzētēvs – Burtnieks, zināšanu, nogrimušās pils atslēgu un saiknes ar mītisko izzudušo burtnieku cilti glabātājs.

Tomēr mēs nevaram izlēgt, ka Laima ir tā Māte, kas savieno Raganas (Spīdolas), lācenes (Lāčplēša) un nezināmās Laimdotas mātes ģintis vienā ciltī un visi trīs, bet varbūt vēl arī citi minētie un vēl minamie tēli ir tās locekļi un radinieki. Arheoloģiskie atradumi pirmsindoeiropiešu kapulaukos visā Eiropā stāsta par Dievietes kultu. Augstākā reliģiskā autoritāte tad bija sievišķa – arī grieķu mitoloģijas dziļākajos slāņos to var pamanīt. Piemēram, titanīda Teja – tās vārdam ir viena sakne ar olimpieša Zeva vārdu: „theus” nozīmē dievs.

Bet ja Laimdotai nav mātes un Lāčplēsis ir atņemts no „lācenes pienīgām krūtīm” – tātad tie ir tādi kā bezmātes bāreņi un tādēļ viņi savā ziņā ir kā brālis un māsa, kas matriarhātā ir daudz vairāk un cienīgāk, nekā tad, ja tie būtu „tikai” vīrs un sieva. Un abu tieksme vienam pēc otra var būt arī šādi motivēta – būt kopā ar otru, līdzīgas pieredzes bēdubrāli vienā atbalsta grupā.

Koknesis un Kangars.

Lāčplēsim ir svarīga kompānija – draugs **Koknesis**, kuru var uztvert arī par viņa citu izpausmi – hipostāzi – jo tas ir gandrīz tikpat spēcīgs un tāpat glābj Laimdotu (no „nonnu klostera”- Pumpurs), taču izvēlas „doties uz Romu”, kas ir pretēji tam, ko jebkad būtu varējis darīt Lāčplēsis. Un beigās „Lāčplēša vietā” nosit „svētnieku” (Pumpurs) un ārstu **Kangaru**, kurš 3. cēlienā (Rainis) atgādina Lāčplēsim:

Laid mani, es tavs jaunības draugs. (253.l.)

Zinot, kā daudzkārt Kangars (Rainim) ir atbalstījis Lāčplēša centienus – kad tie ir bijuši vērsti individuācijas, nevis atkarības virzienā – var riskēt teikt, ka Kangars ir Lāčplēša Ēnas puse, patriarhālie, intelektuālie un attīstības resursi, bet Koknesis – komunikators starp abiem. To rāda arī trijotnes erotiskās jūtas pret Spīdolu – Kangaram tās ir viskarstākās, Lāčplēsim visvēsākās, bet Koknesis ir tāds kompromisa variants, kas Pumpura darbā arī „laimīgi” ar Spīdalu apprecas.

Zinot, ka Kangara lomas prototips, šķiet, arī pavisam apzināti, ne tikai neapzināti, ir bijis daudz spējīgākais par Raini kā politiķis Pēteris Stučka, mums rodas jauna izpratne par tēmu „jaunības draugi”, kuru tālākās attiecības kā antimatriarhālas veidojas arī tādēļ, ka tajās lomu pārim „vīram un sievietei” ir galvenā nozīme, bet „brālis un māsa” tām kapitulē.

Šeit mēs atkal nonākam pie tēmas – „brāļi” un pie laikmeta, kad „Uguns un Nakts” parādījās grāmatnīcās – 1905. gads, boļševiki un meņševiki, izsūtījumi, trimda, nodevība, mīlestība...

Un visbeidzot – Stučka un viņa dzimta ir savienotājposms starp Pumpura un Raiņa dzimtām, jo Pumpura māsas Elīzes dēls Aleksandrs bija precējies ar Stučkas – Raiņa māsasvīra - māsīcu Magdu...

Vai Kokneša prototips tad varēja būt Janis Jansons – Brauns? Ļoti daudz kas saka – „nē”, bet diezgan daudz arī tādu iespēju neizslēdz.

Pārējie.

Vēl mums ir **Laika vecis Videvuds** ar savām **3 Baltajām meitām** (kārtējais vīrietis bez sievas un ar meitām – īpaši baltām – priekš tēva, jādāmā, nevis priekš sevis pašām). Un **Pērkons**, kas pēc savām izpausmēm ir tuvāks kiklopam Brontam, nevis Zevam grieķu mitoloģijā, jo nevis vada un iejaucas visu līmeņu pasaules iekārtojumā, bet tikai dusmīgi ducina un baida, ja nav ar kaut ko apmierināts. Bet – viņš ir devis uzdevumu Lāčplēsim, kurš saka:

Es esmu Pērkons, es viņa sūtīts, ... (R. 1. cēl. 205.lp.)

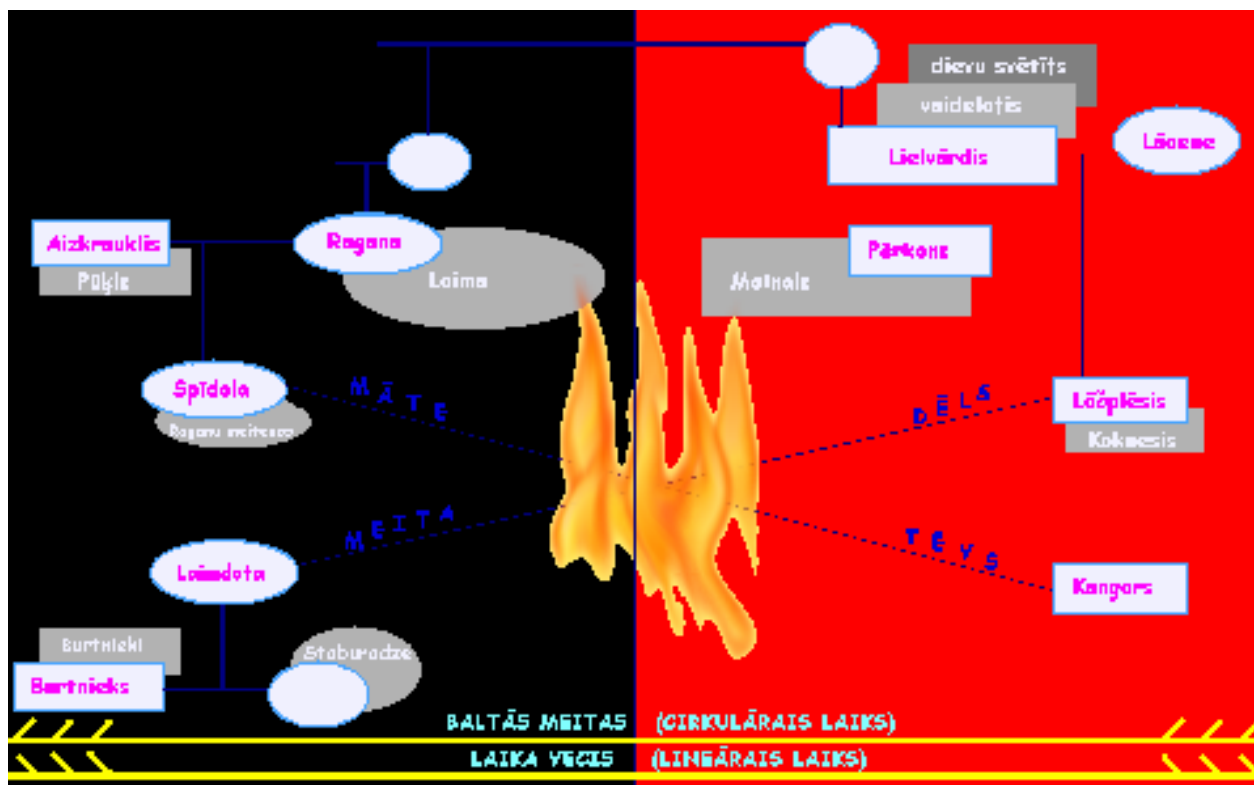
Un tad ir it kā divi **Melnie bruņinieki** – jo Rainim ar Pumpuru tie ir atšķirīgi. Pumpura Melnais ir no Rietumiem un ir ar vāciešiem saistīti, bet Raiņa Melnais ir tatārs. Tomēr ņemot vērā, ka arī jodus un pašu elli Pumpurs redz kopā ar kristīgajiem rietumniekiem un ka viņa Melnā bruņinieka māte ir ragana, gan jau sanāk, ka tā ir tautas dziesminieka „slimība” – projicēt visu „slikto” uz vāciešiem. Rainis šajā ziņā ir vairāk apzinājies, ka Melnais nāk no pagātnes (varbūt htoniskās, tātad varbūt ir kāda „dievišķa būtne”) un psihe dziļumiem, tātad var tikt veidots kā tādas tautas pārstāvis, kas latviešiem asociējas ar kaut ko mežonīgu. Tā ka gan jau tomēr Melnais ir viens.

Un kad nu mēs tā esam uzzīmējuši Raiņa un Pumpura darbu galveno personāžu dzimtaskoku, mums, bez jau ievērotajām un piefiksētajām, ir jākonstatē vairākas acīs krītošas lietas.

Secinājumi

1.Mēs nekur neredzam nevienu ģimeni ar skaidrām robežām – varbūt pat ne stingrajā patriarhālajā izpratnē: ar tēvu, māti, bērniem, vedeklām, znotiem un mazbērniem – bet vismaz kādu, kur ir pilns trīsstūris – vecāki un bērni. Tādas nav. Tas rāda matriarhālo realitāti – svarīga ir ģints, turklāt Mātes ģints. Un šajā māšu līnijā visspilgtākā stiprākā un enerģiskākā ir Spīdola – tātad viņa ir matriarhālā Lielā Māte. Nav svarīgi, ka viņai nav bērnu bioloģiskā nozīmē – visa ģints funkcionāli ir viņas bērni. Aiz viņas aizvēsturē vijas raganisko, stipro, bezvīru māšu virkne līdz pat matriarhālajām dievietēm – Staburadzei un Laimai.

2.Nevienam no šajā ģeoloģiskajā shēmā redzamajiem vīriešiem mēs neredzam kā stabilu partneri kādai sievietei seksuāli - emocionālā nozīmē. Tas acīmredzot norāda uz matriarhātam tipisko situāciju – sievietes izvēlas vīriešus un manipulē ar tiem. Vīra loma kā tāda nepastāv vai pastāv tikai īsu brīdi – pašā agrā jaunībā. Nav perspektīvas attiecībām Sieviete – Vīrietis. Toties ir Tēvs un ir Dēls.

3. Mēs redzam ciešas attiecības veselos trijos pāros starp tēvu (patēvu) un meitu: Aizkrauklis – Spīdola, Burtnieks – Laimdota, Laika vecis – Baltās meitas, kas norāda uz praksi, kad vīrieša nerealizētās jūtas un fantāzijas attiecībās ar savu māti un partneri bez kādas aizsardzības var tik „uzkrāmētas” meitai.

„Labā Tēva” loma jau aprakstīta augstāk – Zeva un Kalliosto piemērā. Šeit tagad mums jāpalūkojas, kā „vertikālo” un „horizontālo” attiecību piemēri darbojas „normālā”, cilvēku ģimenē.

Ir zināms, ka mātes savus dēlus cenšas neatlaist no sevis daudz ilgāk kā meitas. Tas droši vien ir tādēļ, ka cenšas tos izveidot par pilnīgākiem vīriešiem, nekā viņu tēvi, tēvu tēvi vai mātes tēvi. „Viņām nezināmu iemeslu dēļ” tas nekad neizdodas, tādēļ viņu meitas un mazmeitas atkal un atkal ir spiestas nodarboties ar to pašu. Tomēr vīrieši joprojām ir „neciešami nepilnīgi”.

Taču tieši to pašu var teikt par tēviem un meitām. Ja māte ir tā aizņemta ar dēla pilnīgošanu, tēvam un meitai tā kā būtu jājūtas pamestiem, zaudējušiem. Vai ir brīnums, ka ne tik reti tie izveido “zaudētāju savienību”, kur ne pēdējo lomu spēlē gan tas, ka meita tēvam ir “vienīgā sieviete, kas par viņu vēl sajūsminās”, bet tēvs meitai – “pirmais vīrietis dzīvē”, turklāt visprognozējamākais no visiem? Turklāt – ja parādās “nākamā” vīrieša kandidāti, tas vienalga jāsalīdzina ar pirmo. Vīri var būt daudzi, tēvs vienmēr viens vienīgais.

Taču galvenais – **tēva jūtas pret meitu ir tik izteiktas tad, ja tās tādas nav attiecībā pret savu sievu un meitas māti.** Un šī šajā vietā ir galvenā vēsts! Ir kaut kāds strupceļš „laulāto” attiecībās. Bet – tā vietā, lai par to runātu, ar to strādātu un mēģinātu ietekmēt, nereti notiek pretējais – arī mūsu stāstā par Raiņa un Pumpura sievietēm dzīvē un mākslā. Šī informācija tiek „norīta” it kā pieprasot, lai laulāto attiecības tiktu uztvertas kā nebūtiskas. Nu visādā ziņā mazāk būtiskas, kā to attiecības ar bērniem vai tām pielīdzinātajām personām.

Bet tad nevar nenotikt tas, ka attiecībās ar bērniem tiek ieslēptas, projicētas attiecības ar laulāto. Vīriešiem tā visbiežāk ir kā neapzināta projekcija, redzot meitā Ideālo Sievieti un spiežot meitai šo projekciju uztvert kā savu realitāti.

Šī projekcija rodas pēc diviem secīgiem zaudējumiem – kad par šādu ideālo sievieti nav izdevies uztvert vispirms māti un pēc tam sievu. Ja tiek lietoti vārdi „vairāk par visu pasaulē”, tad mums diezgan viennozīmīgi ir jāsecina – šis tēvs izmanto savu meitu, pieprasot no viņas to, ko varētu kā dēls pieprasīt no mātes.

Tēva un Dēla lomas, gluži tāpat kā Mātes un Meitas lomas, manuprāt, rodas vienlaicīgi – tad, kad bērni sāk spēlēt spēli „tagad es būšu Mamma un tu būsi Bērniņš, bet pēc tam mēs mainīsimies”. Tas notiek 3-5 gadu vecumā, un tādā ceļā mēs mācāmies gan rūpēties un gan tikt aprūpēti. Ja abas šīs funkcijas piepildās simetriski, tad par vīrieti var teikt, ka „viņš ļoti mīlēja visas savas sievietes – māti, sievu un meitu”, bet ja „vairāk par visu pasaulē – meitu”, tad tas nozīmē, ka viņš ar meitu joprojām spēlē minēto bērnu spēli, kas arī meitai neļauj no tās aiziet – viņa arī izpaužas Meitas un Mātes lomās, ļoti aprūtinot funkcionēšanu Sievietes lomā.

To, vai minētais process ir patoloģisks, praksē parāda tas, vai meita spēj apprecēties (debitē Sievietes lomā vai nē). Ja tas notiek (un tam pasakās vienmēr tiek pievērsta milzu uzmanība – mums ir saprotams, kādēļ), meita var attīstīties tālāk.

Ja meita vairāk sliecas uz tēva „glābšanu” – Mātes un Meitas lomām, nevis uz savu attīstību – Sievietes lomu, tad viņai ir arī stipra Varoņa, kas būtībā ir Tēva Mātes loma, kas ir arī Mātes + Tēva – tāpat Lielās Mātes loma.

Tā nostiprinās prakse, ka viņa tāpat izmantos savu dēlu un ka cilvēki galvenokārt dzīvos vertikālajās Tēvs – Meita un Māte – Dēls, nevis horizontālajās Sieviete – Vīrietis attiecībās. Tātad tie būs „mūžam jauni” no dzīves pieredzes viedokļa un pagūs tikai nodot jautājumus saviem bērniem, nevis sasniegs arī briedumu dzīves vidusposmā vismaz, kad jādomā par sakrāto jautājumu atbildēšanu, „dzīvošanu”, nevis tikai „strādāšanu”. Lāčplēsis par to iedomājas tikai uz mirkli:

Es Latvijā moškus izskaudu, -

Viss panākts: priekš sevis nu dzīvošu, - ... (R. 5. cēl. 300.lp.)

taču tūlīt pat zaudē par to interesi (nobīstās?) un virzās uz faktisku pašnāvību, kas tikai izskatās pēc pēdējās cīņas.

Veidojas sabiedrība bez virsbūves, kas būtu atbildīga par dzīves strukturēšanu, garīgi, emocionāli, mitoloģiski un juridiski. Man šķiet, šī sabiedrības virsbūve varētu būt tā Gaismas vai Burtnieku pils, kas augšām ceļama. Vismaz mani nepārliecina un es īsti nesaprotu, ko īsti abu dzejnieku darbos Lāčplēsis ir „pacēlis” – brīvību?, cerību?, zināšanas? Varbūt – Prometeja brāļasievas, no ūdens un zemes, tāpat kā Prometeja ēras cilvēki, veidotās Pandoras lādi, no kuras izlido Slimības, Bēdas, Nelaiemes, tikai Cerība paliek iekšā?

No Prometeja līdz Zevam vēl garš ceļš ejams. Un Zeva darbs, veidojot un kopjot no Deikaliona un Pirras atmuguriski mestajiem akmeņiem veidoto cilvēku cilti, saaužot un saradojot to ar dažādu līmeņu dievišķajām būtņēm un - īpašos gadījumos - pašam uzņemoties cilvēku Dzīvības koka, kā 1. Mozus grāmatā, vai vienkārši - dzimtaskoka veidošanas pienākumus, ir tas, kas man varētu nest Gaismas pils nozīmi. Pumpuram un Rainim tā, šķiet, ir bijusi Nacionālā pašapziņa, vai Nojausma par latviešu mitoloģiskās sistēmas esamību. Cik naivi – iedomāties, ka pietiek ar 7 gadiem, lai to augšā celtu!

3. Drāmas tēlu attīstība matriarhāli – patriarhālā griezumā.

Vispirms par Raiņa lugas nosaukumā izteikto jēgu. Nakts droši vien jāsaprot kā attīstības aizvēsture – kas sengrieķu mitoloģijā saistās ar htonisko (htonos – zeme) vai pirmsklasisko periodu un attiecas uz visiem Gajas brāļiem un māsām (īpaši jau laikam uz Tartaru, Erebu un Nikti) un daudzajiem „neveiksmīgajiem perējumiem”, izņēmums no kuriem ir titāni. Piektā titānu pāra atvase Prometejs šajā ziņā ir zīmīgs – viņš līdz tam tumsā (Naktī) dzīvojošajiem cilvēkiem ir atnesis uguni un tas tobrīd ir kas jauns un progresīvs. No turienes arī šī cīņa: nakts aizmugurē, bet uguns priekšā – quo vadis?

Titānu laikā valdīja „attīstīts matriarhāts” – vairākām titanīdām ir raksturīga poliandrija. Izņēmums ir jaunākā - Reja, kura kopā ar Kronu izveidoja pirmo patriarhālo ģimeni. Taču Prometejs ir pirms tam! Un cilvēkus, kam viņš nesa uguni, viņš bija izveidojis no zemes (Gajas elements) un ūdens (Ponts – jūra – Gajas otrs „likumīgais” vīrs). Tur nebija Urāna (debesu) klāt, respektīvi, paša Prometeja, Urāna mazdēla. Tādēļ šim eksperimentam bija jābeidzas ar neveiksmi. Mīts stāsta, ka cilvēku dzimta izveidojās no Prometeja (paredzētājs, nākotni redzošais) dēla Deikaliona un brāļa Epimeteja (tuvredzīgais, „atpakaļrāpulis”) meitas Pirras, kas pārdzīvoja grēku plūdus.

Acīmredzot, savā tālākajā Pumpura un Raiņa darba izpētē mums ir jābalstās uz analogiju ar šo – seno grieķu - mitoloģiskās attīstības stadiju izpratni. Vispirms Nakts, tad Uguns, un tad? Gaismas pils?

Spīdola – Lielā Māte.

Šī loma ir ļoti pretrunīga - Mātes dabiskās būtības dēļ, kam bērni ir jādzemdē un tad jāaizdod prom nezin kam. Spīdolas tēlā šis pretrunīgums arī pilnā mērā izpaužas. Jau pats vārds – SPĪDOŠĀ – īpašā, sevišķā + OLA – potenciāls, kurā ietilpst gan Mātes, gan Tēva ieguldījums un kur šīs abas daļas nekonfliktējoši sadarbojas, lai no olas kaut kas izveidotos. „Kosmiskā ola” ir simbols ar līdzīgu nozīmi – viens no ar potencialitāti piepildītākajiem simboliem.

Tas nozīmē – mēs nezinām, kas no olas izšķilsies, bet tas, kas tas būs, ir tajā olā jau iekšā! „Nakts” attīstības perioda galvenā varone Gaja uz kāzām pasniedz dāvanu mazmeitai Hērai, kuru var uzskatīt par „Uguns” meitu – to, kas dzimusi Uguns perioda galvenajiem varoņiem – titāniem. Tās bija nozīmīgākās kāzas, kādas vien līdzšinējā pasaules un cilvēku vēsturē ir bijušas – precas galvenie patriarhālisma un monogāmijas balsti – Hēra un Zevs. Viņi abi nāca no matriarhālā, tādēļ paši nevarēja būt „tīri” no tā uzslāņojumiem – īpaši jau tas attiecas uz Zevu un viņa dārziņa funkciju, kopjot un veidojot Dzīvības koku. Bet abu darbības virziens bija konsekvents – monogāmas ģimenes galvenais mērķis kā Vīrietis un kā Sieviete, nevis kā Tēvs un Māte, katrs ar savām varām.

Tad nu lūk - uz šīm kāzām Gaja uzdāvināja mazmeitai 12 zelta Hesperīdu ābolus, kas manā interpretācijā nozīmē sengrieķu 12 galvenos mitoloģiskos ciklus. Tas nozīmē – viņa pasaka priekšā, paredz, kas būs uz priekšu, ko Hēra izdarīs un ar ko sastapsies. Kas zina pagātnei, tas var paredzēt nākotni – par to vislabākais mīts ir par Apolona uzvarēto pūķi Pifonu (Gajas un Ponta dēlu). Uzvaras vietā – Zemes pašā vidū (varbūt starp abiem vīriem Pontu un Urānu) – Delfos – uz trijkāja sēž pītija un, ieelpojot zemes izgarojumus, izkļiedz grūti saprotamas frāzes, kuras „klientam” interpretē speciāli priesteri.

Ne sliktāks ir arī stāsts par Bulgakova Annušku, kura uz tramvaja sliedēm izlēja eļļu, kā arī daudzi citi veci un jauni stāsti. Bet nekad nevajadzētu aizmirst, ka tikai Annuškas izlietā eļļa „atstāj sekas”, jeb, pareizāk sakot, ļauj realizēties potencialitātei un atklāties tam, kam jānotiek. Ne Jegora ne Fomas izlietajai eļļai tāds spēks nepiemīt. Vai citiem vārdiem sakot – tikai sievišķās pagātne, vēsture un zināšanas ir atklāties spējīgas, jo tikai sievietē izdēj to olu, kurā ir abi divi un visa nākotne.

Spīdolas lomā Lielās Mātes potencialitāte izpaužas pilnā mērā – ar vārdiem

Es nepastāvu, es esmu kā saule,
Kas tūkstoš krāsās pār zemi laistos –
Bet manā visumā spīd un dzīvo viss,
Kas skaistā zemē zaļo un debesīs mirdz, (R. 3. cēl., 258. lp.)

vai

Bet es, lūk: vijīga, smalka čūskas meita,
Ar čūskas zobiem.
Es visuskaistākā par visu,
Kas zemes virsū un zem zemes ellē,
Man padots viss un es valdu. (R. 1. cēl., 206. lp.)

Spīdola ir spilgta Gajas hipostāze un nes sevī Nakti, kurā tāpat kā olā dzīvo potencialitāte (naktī nekas nav redzams, bet viss tajā ir) un kuras simbols ir pūķis vai čūska. Vai – pagātnē ir ierakstīta nākotne, vajag tikai prast to izlasīt.

Es esmu čūsku cilts, to neaizmirsti (R. 1. cēl., 187. lp.)

Lielā Māte pilda arī Tēva pienākumus un bauda Tēva tiesības - šajā „Nakts jautājumu” ziņā Spīdola ir atbildīga par Melno (mātišķo) bruņinieku Raiņa „tatāriskajā” - htoniskajā variantā, kurš 1. cēlienā ir viņas kontrolēts. Bet viņa vada arī Rīgas celšanu un tajā ir arī otra potence - Uguns, kā jau minētais Tēvs. Arī Spīdolu pašu Lāčplēsis nosauc par „liesmu” (206. lp.) Taču šeit ir arī kaut kas nepilnīgs, jo uguns ir vide, kurā **kaut kas** var rasties, norūdīties vai izveidoties. Viņa ir atkarīga no tā, lai „šis te” būtu, tādēļ grib redzēt tajā Lāčplēsi un tā progresu. Taču tas tikai pēc seperēšanās akta, kas „Ugunī un Naktī” notika Nāvessalā, kur Varonis (gan pēc Spīdolas padoma, nevis gluži patstāvīgi), nocērt tai kā ābelei zaru. Tad viņa izmainās un „strādā” Lāčplēša attīstības interesēs – „mainies uz augšu!” (262. lp.) Tikai – vai tas ir gatavs šo palīdzību pieņemt...

Gajai, Lielajai Mātei un jebkurai mātei ir ārkārtīgi grūti dalīties savā līdzšinējā Mātes (Nakts) + Tēva (Uguns) varā, jo tas nozīmē iespēju vilties, redzot, ka vīrietis, kam viņa ir atdevusi savu jaunāko, attīstītāko, labāko daļu – Uguni – nav spējīgs ne šo dāvanu novērtēt, ne sajust sevi kā Uguni, tādējādi attaisnojot savu kā vīrieša piedzimšanu no sievietes. Un, šo vilšanos pieredzot, sieviete satumst, apmācas un ietinas tumšās villainēs. Un tas nav tādēļ, ka vecums. Tas ir tādēļ, ka vīrietim atdāvinātā Tēva lomas Uguns ir nodzisusi...

Matriarhālā sieviešu konkurence.

Ar Lielo Māti rēķinās, bet arī konkurē visas pārējās sievietes matriarhālajā ģimenē. Jo tā šajā sabiedrības un ģimenes attīstības stadijā ir sievietes vienīgā

iespējamā karjera, vienīgā dzīves jēga – augt sievišķi matriarhālajā hierarhijā un spēlēt pēc tās noteikumiem. Un arī Lielā Māte konkurē. Spīdolai visnopietnākā sāncense ir Laimdota.

Ā, ā! – tu un ne es!
Tu būtu skaistākā, ne es! Ne es?
Lāčplēsi, tu manis neilgojies?
Bet viņas! Ā, nožņaugt tevi! (R. 1. cēl., 203.lp.)

Jā, šeit ir atklāts karš, nevis vairāk tipiskās intrigas vai spēles „spogulīt, spogulīt ...” stilā. Šajās cīņās galvenais arbitrs ir vīrietis, kas izvēlas un ja viņš ir veselīgs un dzīvnieciski vitāls, tad parasti izvēlas to, kam piemīt tā sauktais skaistums. Bet Laimdotai

Bez krāsas, gludi linu mati –
Bez krāsas ūdenszilganas acis,
Un pēc tādām viņš ilgās smacis! (R. 2. cēl., 219.lp.)

Spīdolai tas ir nesaprotami. Taču – kā mēs redzēsim – Lāčplēsi nevar uztvert kā veselīgu vīrieti...

Ja sievietei dzīve paiet konkurējot ar citām sievietēm – vienalga, atklāti konfliktējot vai dzenot intrigas „smalkās salona” vai „virtuves” sarunās, viņai nav nepieciešams savu zaudējumu pārstrādāšanas nepieciešamībā sakņoto atkarību izdzīvot ar kādiem citiem „ārpusattiecību”, vīrišķīgiem objektiem. Dzīve taču ir arī ārstēšanās! Nē, šāda dzīve ir attiecību atkarība.

Matriarhātā sievietei ir ļoti bīstami nezināt savu vietu. Galvenais, kas var mainīt viņas vietu hierarhijā, ir vīrietis – tīkmēr, kamēr nav sasniegta visiekārojamākā – Lielās Mātes vieta. Tādēļ mātes varas apstākļos meitenēm ir raksturīgi sapņot par precībām kā galveno savas dzīves notikumu, jo nekas cits kā precības un vīrs nevar viņu „pacelt” sapņotās varas augstumos.

Kad ir noticis tālākais – kādreizējā meitene ir kļuvusi Lielā Māte veselam baram bērnu, kam tad viņai vairs vīrietis? Tādēļ, lai sasniegto zaudētu bez cīņas, atdotu to un kļūtu Sieviete? Bet kas tā tāda? Vai tad tas nav tas pats, kas Māte?...

Un tad vīrietis, precības ar kuru bija tas galvenais notikums dzīvē, aiziet. Lielās Mātes loma un matriarhāta spēles noteikumi paliek.

Lielās Mātes attiecības ar patriarhātu

Lielā Māte ir ieinteresēta savā varā, tādēļ viņai jātur ciet visi, kas ir viņas matriarhālajā struktūrā. To var darīt, iedarbojoties uz potenciālajiem aizgājējiem no matriarhāta, kā Lāčplēsi, un karojot pret tiem, kas jau ir tur, uz kuriem viņš varētu aiziet – patriarhālo nometni, kuras spilgtākais pārstāvis ir Kangars. Šī cīņa var būt ideoloģiska, tā var būt seksuāli manipulatīva, tā var būt arī manipulējoša ar Mātes lomu tiem, kas tajā ir ieinteresēti.

Spīdolas ideoloģiskā apstrāde ir daļēji efektīga pat attiecībā uz Kangaru, kurš tic, ka ir nodevējis un kalpo tumšiem mērķiem:

Mēs Rīgā uzcelsim tumsības varu,
Pie Romas pievilksim vienu pēc otra, (R. 2. cēl., 215. lp.)

neskatoties uz to, ka dialoga turpinājumā septiņi velni viņu apsūdz. Tā ir apsūdzība matriarhāta nodevībā un Kangaram, kas tiešām ir patriarhāta nometnē, it kā nebūtu ar to jānoslogo sava sirdsapziņa. Jo, piemēram, tautu viņš nav nodevis, viņš tai redz atšķirīgu attīstības perspektīvu nekā Spīdola. Taču tas, pateicoties viņa zināšanām un personiskajam briedumam – viņš ir priesteris – „svētnieks” un ārsts. Taču – Kangara konflikts ar savu sirdsapziņu ir fakts un Spīdolas uzvara. Taču tikko Spīdola ir lietojusi vārdu „tumsība” gluži citā – kristīgā nozīmē:

Tu lūgdams lūdzies Līkcepurī,
Lai nedod vēl algu tev pūķa rīklē,
Lai laiž vēl dzīvot, un solījies tam
Pret Pērkoni karot un burtniekiem,
Ka mūžam iz tumsības neceltos ļaudis. (R. 2. cēl., 213.lp.)

Šis klasisks matriarhālas manipulācijas veids – lietot vārdus pretējās nozīmēs, bet darot to vienā un tajā pašā emocionālā un attiecību kontekstā. Tomēr attiecībā uz Kangaru tam nav izšķiroša efekta – viņš paliek konsekventi patriarhāls.

Lielā Māte un nepatriarhālie vīrieši

Lāčplēsi Spīdola vilina ne tikai ideoloģiski, bet arī seksuāli

Vai esi noguris? Es taisīšu
Tev pati gultu; baltu paladziņu
Tev paklāšu un virsū zvaigžņu segu –
Vēl stāvi mēms – vai mēs tev netīkam? (R. 1. cēl., 201.lp.)

un alkoholiski:

Še, dzer šo vīnu, acis tiks tev skaidras,
...
Dzer trešo: redzēsi visskaistāko,
Ko vēlies sapnī skatīt, skaistāko –
Kas zemes virsū un zem zemes ellē - (R. 1.cēl., 202.lp.)

Un tam visam ir savs rezultāts – pirmā cēliena noslēgumā Lāčplēsis paliek „pakritis guļot”. Tomēr šādas uzvaras ir retas – Lāčplēsis, pietuvojoties „par tuvu”, parasti atraujas no Spīdolas un atceras par „savu uzdevumu”. Bailes no sievietes, vai pareizāk – bailes to zaudēt kā Māti. Un kas transformējas pienākumā to „vispirms” izauklēt kā Meitu. Bailes no Spīdolas, pienākums pret Laimdotu, kas taču ir Spīdolas daļa! Traks var palikt – no vienas puses. Taču no otras – visas sievietes vīrieša galvā laikam glabājas vienā plauktā. Vai nav brīnums, ka viņš tumsā (Naktī) tās sajauc? Nevar nesajaukt, ja nav Uguns, bet vislabāk – Gaismas.

Un Koknesis? Tas, kurš ir tik drosmīgs, ka, atšķirībā no Lāčplēša, brauc uz Romu, bet kas ir tik bailīgs, lai tuvotos savai iemīļotajai – Spīdolai. Te gan ir pamatīga atšķirība ne tikai starp Pumpuru un Raiņa attieksmēm pret sievietēm, bet arī starp viņa Koknešiem. Raiņa Koknesim nav vietas pie Spīdolas sāniem, jo tur ir Lāčplēsis – viņam vajag divas – gan Meitu, gan Māti. Jansons – Brauns nekad

nevarētu tikt pielaists pie Aspazijas, tas nav iedomājams! Lai gan ir vispārzināms, ka viņš tur ļoti būtu gribējis būt.

Pumpuram nav nekas pretī, ka Spīdala „laimīgi” dabū vīru un tad abi pāri īsti blaumaniski tautiskā garā var „precēties nost” – gluži kā Elīze Rātmindere ar Matīsu Kaudzīti. Viņš savā dzīvē attiecības ar Māti un Meitu bija izdzīvojis caur un cauri. Nodibinājis īsti patriarhālu lielģimēni, kurā varbūt gan nebija pietiekoši daudz kaisles un siltuma. Bet – tikai līdz tam, kad tika pabeigts „Lāčplēsis” – es uzdrošināšos to apgalvot.

Upura loma

Lāčplēsis ir atņemts „no lācenes pienīgām krūtīm” – tātad ir cietusi tā piesaistīšanās funkcija kā dabiskais drošības sajūtas atjaunošanās mehānisms. Audzis kā bārenis, tiekot nodots no vieniem audžuvecākiem pie otriem. Protams, ka šādos apstākļos viņam ir „ātri jāpieaug”, jāzaudē Bērna loma, ieņemot pieaugušā – Tēva, Varoņa lomu. Taču nepiepildīta Bērna loma nekur nepazūd, tā pārveidojas par Upura lomu ar milzīgas ārdošās enerģijas palaišanas potenciālu, kura gan tautas pasakās, gan abu dzejnieku darbos rādīta kā „lāča auss”

Un lāčausīs viss mans spēks,
Par kuru nav lielāka vairs
Ne visām raganām kopā, (R. 1. cēl., 206.lp.)

Auss ne tikai vizuāli atgādina embriju, sarāvušos un „satinušos” ap saviem iekšējiem orgāniem, it kā tos sargājot no apkārtnes aukstuma. Akupunktūras speciālisti praktiski izmanto tā sauktos aurikuloterapijas punktus, lai sasniegtu ārstnieciskus mērķus. Bet šie punkti ir izvietoti atbilstoši priekšstatam par ausi ka embriju – piemērām, mugurkaulu ietekmējošie atrodas auss gliemežnīcas loka augšdaļā. Tātad – auss (turklāt lāča auss) kā Bērna loma ir ārkārtīgi precīzs un veiksmīgs simbols.

Bet Bērna loma pieaugušam cilvēkam neizbēgami pārveidojas par Upura un Verga lomu, kā es to esmu detalizēti rādījis savā grāmatā „Bendes meitiņa un viņas tēvs”, un kas raksturojas ar stipru jūtu – galvenokārt dusmu un baiļu projicēšanu uz attiecīgi Vajātāju un Glābēju.

Raiņa darba 3. cēlienā ir kāds zīmīgs dialogs starp Spīdolu un Laimdotu, kuru atļaušos nocitēt gandrīz visā pilnībā. Spīdola:

Un tos tu gumdi uz pretestību,
Tiem gribi tu iedot vīrestību,
Priekš sevis un priekš citiem lai ziedotu
Savu dzīvību?
Vergs paliek vergs!

Laimdota:

Nāks laiks – un vergi kļūs varoņi.
...
Mums neļaus
Dusēt mūsu naid.

Spīdola:

No naida jūs cerat pestīšanu?
Nav dzinuļa jums cēlāka?

Laimdota

No naida mēs ceram atriebšanu,
Viscēlākais: apraktā brīvība! (R. 3.cēl., 248.lp.)

Tātad Spīdola nav tikai akla un varaskāra Lielā Māte, kura nesaprot starpību starp brīvību un verdzību, kā arī aklas sekošanas dūsmām, projicējot tās uz Vajātāju, atšķirību no „mainīšanās uz augšu”. Viņa ironizē un smejas par naivo Laimdotu, kura šo atšķirību nesaprot un tiešām tic, ka Lāčplēsis izcīna objektīvu, ārēju cīņu, nevis iekšēju – cīņu pats ar saviem zaudējumiem. Viņa pieprasa „cēlākus dzinuļus”!

Bez Lāčplēša kā bērna zaudējumiem, kurus mēs varam droši diagnosticēt arī pēc skopajām ziņām par viņa bērnību, klāt nāk arī informācija par zaudējumiem, kuri bijuši Pumpura un Raiņa dzīvē. Burtniekos, 7 gadus ilgajā zinību apguves laikā (Pumpurs) notiek satikšanās Mironi (jau Rainis) un ļoti psihodramatiska lomu maiņa, kad Lāčplēsis pats sevi ierauga zārkā miroņa vietā:

Tu netiec vaļā no mana valga.

...

Tavs ceļš ir bargs, tavs gals ir ļauns, -
Es dodu tev mierīgu ceļu.

Taču Varonis, kā jau tas gandrīz vienmēr notiek, nepieņem šo diagnozi un prognozi „norij tās”. Viņš gluži kā Raiņa laiku sociālisti, boļševiki un nedaudz jaunākie nacionālsociālisti pieprasa noticēt savai diagnozei – ka problēma ir ārējā, objektīvā nebrīvībā:

Es gribu sev un citiem vaļu –
Tu brīvībai ceļā man nestāsi,
Nozūdi, izgaisti! (R. 2. cēl., 230.lp.)

Šķiet, arī Raiņa paša apziņa atšķirībā no zemapziņas nav vēl sapratusi kardinālo atšķirību starp iekšējo un ārējo darbu – par to, protams, liecina arī dzejnieka dzīve. Prologā viņš Laikaveča mutē liek šādus vārdus: „Netraucē Lāčplēsi nāves gaitā! Viņa cīņa lielāka, nekā cilvēki redzējuši, viņš iet sevi piepildīties.” Maldī, maldī – nāves gaita un sevis piepildīšana ir divas dažādas gaitas, lai gan - tās sākas vienādi...

Tiktāl par Upuri un Vajātāju. Bet kad pienāk kārta runāt par Glābēju, uz ko Upuris projicē savas nedrošības un baiļu jūtas, Spīdola pēkšņi zaudē savu nule aprakstīto viedumu. Lielā Māte taču ir priekš tam, lai glābtu, tur slēpjas viņas varas avots un iespēja projicēt savu Upura lomu uz nu jau objektīvo Upura glābšanas vajadzību. Tādēļ viņa atbild Kangaram:

Cilvēks nevar pats sevi glābt
No apburtās Nāvessalas briesmām.

kurš pirms tam ir gauži loģiski aprādījis:

Vai velti viņš stiprākais saucas?
Lai glābj pats sevi šis citu glābējs. (R. 4. cēl., 268.lp.)

Kristus kā Glābējs

Kristietība ar savu galveno ideju – „jums nav vajadzīgi citi glābēji kā tikai Kristus, kurš ir cietis par visiem un uzņemas visas Glābēju projekcijas uz sevi!” – ir briesmīgs konkurents Lielajai Mātei un tās Upura varai. Nodalot iekšējās, emocionālās vajadzības no praktiskajām, un pirmās attiecinot uz Kristu, kristieši panāk iekšēju mieru. Arī tad, ja emocionālās vajadzības tikai vēl risinās Jo nemiers, kurš ceļas no nekad nepiepildošamies cerībām uz citiem Glābējiem un „zaudējumu spiediena” radītās nespējas no tiem atteikties izzūd kā vispārpsihiska problēma, tiklīdz tam ir atrasta vieta un robežas.

Spīdola norāda uz Kangara kādreizējo varu un stāvokli pagāniskajā sabiedrībā, kuru tas ir zaudējis, pārejot vāciskajā kristīto nometnē:

Tev bija dota Burtnieku pils;
Tu varas vārdiem to lejā vilki.

Taču Spīdolas mērķis ir ar masīvas, pie kam rezultatīvas vainošanas palīdzību pakļaut Kangaru savām interesēm, likt sev kalpot, arī esot pretējā nometnē. Viņa baida to ar Lāčplēsi, nostādot abus „jaunības draugus” ar objektīvi vienādām interesēm un tieksmēm vienu pret otru:

Un pakaļ nāks pats Lāčplēsējs,
Iz pūķarīkles tev, nelga, izplēsīs pili. (R. 2. cēl., 213. lp.)

Kamēr Kangars cīnās ar Lāčplēsi, tikmēr nevar piepildīties izmainītās, separētās Spīdolas pravietiskie vārdi

Ne zeme pret zemi tad karos
Bet visas kopā pret tumsu. (R. 5. cēl., 330.lp.)

Pagaidām karo patriarhālie elementi, kas ir importēti, vāciski, ar matriarhālajiem, latviskajiem. Un abas puses apvairo viena otru tumsībā. Bet Spīdola, kura kā Lielā Māte ir šajā cīņā ieinteresēta, tumsībā apvairo abas puses.

Jautājums par kristīšanos Latvijas apstākļos ir jautājums par patriarhāta iedibināšanu. To Rainis tālāk risinās „Indulī un Ārijā”, kur Ārija kā Māte, pati to neapzinoties, uzliks Indulim tādus no viņu it kā mīlestības izrietošus pienākumus, kas, no vienas puses, neļauj kūriem kristīties, bet no otras – liek tiem mūžīgi cīnīties un zaudēt kristīgajiem vāciešiem un netikt apvienotiem ar gana patriarhālajiem, lai kristītos, leišiem. Un tas savukārt rāda latviešus kā ļoti regresējušos atpakaļ mātes tiesību ērā, bet tomēr indoeiropiešus. Un atbild uz jautājumu, kāpēc divām baltu tautām – latviešiem un lietuviešiem – ir tik atšķirīgas vēstures?

Ko simbolizē Burtnieku, vai Gaismas pils un tās atslēgas?

Burtniekos Lāčplēsis Burtnieka un viņa meitas Laimdotas vadībā apgūst zināšanas 7 gadu garumā. Pils ir pazemē, zem ezera, tātad pagātnē, zemapziņā. Un ir jāpieliek pūles, lai pie tās tiktu.

Burtnieki – tas nozīmē gan „burtus” gan „buršanos”, turklāt saistīti ne tikai ar mītisko burtnieku cilti, bet arī ar Kangaru, kam, Spīdolas vārdiem runājot, „bij dota Burtnieku pils”, bet kas to „zemē vilka” – tātad atstāja kā neapzinātu, neizmantojamu spēku.

Viss teiktais liek man domāt, ka ar Burtnieku pili ir jāsaprot vara, visticamāk, garīga, reliģiska vara, ko dod senas mitoloģiskas zināšanas, līdzīgas tām, kuras mēs visā šajā triloģijā apgūstam un arī augšā ceļam. Iespējams, ka tās ir zināšanas par seno dievu panteonu, kas nemaz nav īsti latvisks – arhetipisku hierarhisku struktūru, kas ir aizmirsta, tādēļ nevar būt apzināti izmantojama. Jo mitoloģiskā struktūra, līdzīga sengrieķu mītu sistēmai, ir spēcīga, tajā ir zināšanas un atbildes uz neskaitāmiem jautājumiem, uz kuriem cilvēki ir atbildējuši jau pirms mums. Bet tai, kuru Pumpurs piedāvā kā Dievu sapulci, tai spēka nav. Tā ir kā veļu valstības – Aīda – dvēseļu tīrelis.

Lāčplēsis uzceļ gaismā Burtnieku pili. Taču nekas būtisks nemainās. Un tas liek mums domāt, ka vai nu viņš to nemaz nav uzcēlis, tikai domājis, ka to izdarījis. Tā kādreiz gadās ar Varoņiem atklājējiem. Kristofors Kolumbs domāja, ka ir atklājis Indiju, lai gan tā bija Amerika, kuru bija atklājuši vikingi. Lai gan arī vikingi tikai domāja, ka ir atklājuši, jo to atklāja no Āfrikas caur Āziju un Aļasku ienākušie Amerikas pirmiedzīvotāji. Bet Kristofers Robins domāja, ka ir atklājis Ziemeļpolu. Ir arī anekdote, kas man ļoti patīk. Uz priekšnieka jautājumu, kāpēc padotais nav ieradies darbā, tas atbild, ka tāpēc, ka domājis, ka ir ieradies. Ja Kolumbam jautātu, kāpēc viņš neatklāja Indiju, viņam būtu jāatbild, ka tāpēc, ka domājis, ka ir atklājis.

Vai arī - Lāčplēsis pili uzcēla, bet tās spēks izrādījās vājāks par to, kas Lielajai Mātei Spīdolai un par to, kas kristītajiem vāciem. Varbūt izrādījās, ka tā ir Pumpura Dievu sapulce.

Atkarība

Visas lielās un parasti par zudušām sauktās zināšanas visbiežāk ir domātas vienam – lai rādītu, kur smelties zaudējumos zudušos spēkus. Atbilžu variantu nav tik pārmērīgi daudz:

- 1) no Mātes un tai līdzīgiem objektiem;
- 2) no Dieva un dieviem, tas ir – no sevis paša.

Ja mēs izmantojam pirmo atbildi, tad nonākam pie atkarības kā receptes vai kā ideāla, ja otro – pie „mainīšanās uz augšu” vai attīstības ar tās nemitīgajiem „kā?”. Pārejas punkts starp abām tendencēm ir Nāves salā, kad Lāčplēsis cērt ar zobenu „sliktās” un „šķietami labās” mātes reprezentācijām – akai un ābelei. Taču turpināsim par atkarību – pirms cirtieniem.

Vīrišķā tiekšanās „saprast un izskaidrot sievieti” nereti ir tā motivācija, kas ved pie zināšanām un Burtnieku pils. Taču šis process (zināšanu apguve, nevis drošības meklēšana pie sievietes sāniem) nevar būt bezgalīgs, tam ir jābeidzas ar kādas konkrētas atbildības uzņemšanos šīs zināšanas izmantot. Laimdota:

Nav vairāk burtniekiem mācību.
Viss dots tev, kas mūsu tīstokļos,
Tevi vedu šurp, lai atvados –

Viņa grib pamest Lāčplēsi, lai tas vienatnē „uzceļ pili” un „staigā pats tālāk uz uzvaru”. Jo pils un atslēgas ir individuāla personiska lieta, iekšējs darbs. Bet Lāčplēsis pārbīstas

Tu mīlā, tu baltā, es negribu iet,
Es tevi mūžam turu ciet. (R. 2. cēl. 223.lp.)

Tomēr visspilgtāk Lāčplēša atkarība sāk un turpina izpausties sākot no minētajiem zobena cirtieniem Nāvessalā. Tas arī saprotams – viņš taču faktiski pārcērt nabassaiti, ieraugot gan savu tiekšanos un vajadzību pēc Spīdolas, gan arī savas bailes no tās, tādēļ viņš atraida piedāvāto palīdzību. Viņš stāsta Spīdolai par savām pašnāvības fantāzijām – nabassaites pārciršana šķiet kā nāve:

Es gribu galu, tu solīji:
Aizmigt mūžīgā nemaņā,
Noslīkt visuma skaistumā. (R. 4. cēl., 278.lp.)

Un tas notiek pēc tam, kad viņš ir paziņojis, ka „viņa gaita būs izbeigta, kad laimīga, brīva būs Latvija – Laimdota”! Tātad Varoņa mērķis kā projekcija – izglābt nelaimē nonākušo Meitu – dzimteni. Tik spilgti kā Hitleram, kam mīļākā bija pilnīgi identa dzimtenei. Un arī līdz ar šo fantāziju nākošā tieksme pēc nāves. Mēs zinām, - ne jau pēc nāves kā cilvēkam, bet pēc Varoņa lomas nāves. Bet ne Lāčplēsis, ne Hitlers to nezināja, viņi Varoņa lomu uztvēra kā visu sevi.

Kad Varonis ir dzēris no avota – pārvērstās Spīdolas mātes, raganas, viņš uz mirkli sajūt mātīgu spēku, bet pēc zelta nāvesābola (ietekme no 1. Mozus grāmatas?) iekošanas aizmieg Spīdolas rokās:

Manā valstī viņš iegājis.
Hē, hē, hē!
Manas ir pasaules,
Gaviles, gaviles! (R. 4.cēl., 287.lp.)

No šī brīža Spīdola kļūst „laba” – viņa cīnās par Lāčplēsi visiem līdzekļiem, līdz beidzot, kad nekas vairs nav glābjams – ielec tam līdzī Dāugavā. Tas arī saprotams – Lielā Māte ir atguvusi dēlu. Mēģinot pārcirst simbolisko nabassaiti, viņš ir pārbijies tik ļoti, ka – atgriezies.

Pirms krišanas Dāugavā Lāčplēsis pagūst izteikt savu vārdisko testamentu Lielajai Mātei. Tādu, kādu ļoti būtu gribējusi dzirdēt Kristus māte Marija, bet kura to no sava klusējošā, bet sekot ļaujošā dēla nekad nesadzirdēja – tad tas būtu visas viņa mācības noliegums.

Tu man laime, no mūžiem man dota,
Tev paliek mana sirds!
Spīdola, sargā viņu un vadi zemi,
Tev paliek mana dvēsele un gars. (R. 5.cēl., 331.lp.)

Kangars kā patriarhāls cīnītājs par atkritušo „jaunības draugu”.

Kad Lāčplēsis ir „aizmidzis Spīdolas rokās”, Kangars pārmet Spīdolai:

Man netīk, ka tu manu draugu māc. (R. 4.cēl., 286.lp.)

(Kā lai šeit neatceras Aspazijas Stučkas nāves sakarā aprakstīto jaunstrāvnieku sapulci, kurā, Rainim nepiedaloties, tiek pieprasīta tā „atstāšanās” no Aspazijas!) Bet Kangaram, protams, arī pašam interesē kļūt par vienīgo tautas līderi, tādēļ viņš mēģina noslēgt seperātu vienošanos ar Spīdolu:

Ar mani dalies valdībā
Rīgā un visā Latvijā.

Spīdola:

Par latvjiem ir kungi.

Kangars:

Tos piekrāpsim,
Tik kungu vārdu tiem atstāsim,
Bet meslus visus paņemsim sev,
Lai ļaudis kalpo man un tev.

Taču šāda savienība nevar eksistēt, to Spīdola labi saprot. Tad viņai jāpārstāj būt Lielajai Mātei, bet tas ir pēdējais, uz ko viņa būtu gatava – tik svarīgas lomas zaudējums arī var tikt un parasti tiek izjusts kā nāve. Tādēļ viņa cīnās – arī jaunajos „Lāčplēša miega” apstākļos. Viņai ir vajadzīgs stiprs, nevis guļošs, tomēr atkarīgs un manipulējams vīrišķs spēks. Kā lai nostaiģā pa tik šauru naža asmeni?

Kangaram ir vajadzīgs antimatriarhāls sabiedrotais, bet tāds, kas nedraudētu aizēnot viņu pašu. Un kā lai nostaiģā pa šādu naža asmeni? Viņš manipulē:

Laimdota! Laimdota!
Lāčplēsi, tevi sauc Latvija!
...
Tā deva tev nāves ābolu,
Es tevi no nāves izglābu (R. 4. cēl., 289.lp.)

Seko zobena cirtieni – seperācija no Lielās mātes. Lāčplēsis ir pamodies un uzvar ienaidniekus visā Latvijā, apprec Laimdotu, kļūst par valdnieku Lielvārdē un sola jaunajai sievai vairs nekarot, atlaizdams karavīrus mājās.

Politika un tās gals.

Viss pēdējais cēliens Raiņa „Ugunī un naktī” ir kā sarežģītas politiski emocionālas kombinācijas galotne. Un vispasīvākie un prognozējamākie tajā ir par viltīgiem ienaidniekiem dēvētie vācu sūtņi. Viņi respektējamu politisku un militāru ietekmi ieguvušajam Lāčplēsim prasa iepriekšparedzamo – atzīt viņu īpašuma, tirgošanās un reliģiskās tiesības Rīgā – tāpat potenciālu atslēgu varai visā Latvijā.

Spīdola ir zaudējusi cīņu ar Laimdotu:

Es neesmu vairs Spīdola!
Mani vēji staiģā patvaļā,

Manas aukas kauc dusmās un žēlumā;
Tie manis vairs neklausa. (R. 5.cēl. 304.lp.)

Viņa nevar pieņemt arī Kangara mīlestības apliecinājumus, kas nozīmētu atzīt viņu par patriarhu, iespējamās abu ģimenes galvu. Kritušajai matriarhālajai valdniecei tas nav iedomājams, viņa to uztver kā brīvības zaudējumu. Turklāt viņa jau savulaik ir teikusi

Tik stiprākais pasaulē spēj mani veikt,
Ja es viņam gribu palīgā steigt. (R. 4.cēl., 279.lp.)

un Kangars viņas acīs noteikti tāds nav. Vai varam iedomāties kādu, kas spētu izveidot monogāmu ģimeni ar Spīdolu? Manuprāt, tam jābūt tādām vīrietim kā lācim šeit jau minētajā tautas pasakā pa Lāčplēsi – kas nejūt matriarhālo bišu dzēlienus, bet robusti un nejūtīgi dara savu darāmo. Ģimeni izveido kā alu ar aizveļamu akmeni priekšā un sevi ieceļ par vienīgo, kas drīkst alu pamest.

Ne Lāčplēsis, ne Kangars nav šādi lāči – katrs savu iemeslu dēļ. Tādēļ Spīdolai droši vien ir lemts turpināt savu dzimtaskoku matriarhālā rokrakstā – bez paliekošiem vīriešiem un Tēviem. Tajā būs tikai Dēli.

Taču atgriežoties pie Lāčplēša – no viena viedokļa viņš ir sasniedzis visu, kas viņam kā Varonim – savu bioloģisko vecāku līdzidoto problēmu atrisinātājam – ir bijis jāsasniedz, viņš ir arī piepildījis savu Varoņa gaitu. Viņš ir izveidojis ģimeni, kur kāds varētu dzimt.

Taču tieši šajā brīdī pamostas Bērns. Nevis kā spēks, bet kā lāča ausis - atkarība un vajadzība pēc mātes. Un tieši šādā brīdī viņš kā Varonis un Tēvs pamet Laimdotu kā Meitu. Un kā Bērns nodibina attiecības ar Spīdolu kā Māti atkal.

Viņš negrib un nespēj pieņemt lēmumu – atdot vāciem Rīgu vai dalīties ar tiem varā pār pilsētu, ko darīt viņu mudina Laimdota. Viņš pat nedomā par to un lūdz pieņemt lēmumu Mammai. Bet viņai taču tas nevar būt svarīgi, viņa apzinās, ka ir mūžīga un arī Rīgā, ja viņai tas būs vajadzīgs, viņa sasniegs savus mērķus, jo arī tur vienmēr būs gana vīriešu ar Dēlu vajadzībām. Tādēļ viņa vai nu nevērīgi vai diplomātiski novilcinoši atbild vāciešiem – „es pamesties jums atļauju”.

Bet ja ir pamodusies Bērna loma, tad Tēva un Varoņa lomas kļūst pasīvas, tām jākrīt Daugavā un tā ir jāsauc par Varoņa nāvi.

Šāda lomu un „vertikālo” attiecību virziena maiņa, kuru jau daudzkārt šajā grāmatā esam aplūkojuši visdažādāko piemēru veidā, ir kaut kas parasts jaunu cilvēku attiecībās. Neparasti ir, ka vienreiz Varonis un Tēvs, kam jā rūpējas par Meitu, pazūd, paliek tikai Bērns. Tas ir sākums attiecībām ar Grēkāzi.

Par to, kurš uzņemas Upura lomu un upurē sevi.

Bērna loma pieaugušajam – tā ir arī Upura loma. Šeit mūsu stāstā mēs esam nonākuši vietā, kas manā Atkarības – Attīstības dubultspirālē atrodas krustpunktā. Iet atpakaļ, izmantot lāča ausu niknuma spēku, vai – upurēties, iet bojā, piedzimt no jauna, augšāmcelties „pēcnāves dzīvei” un „mainīties uz augšu”?

Šajā punktā Upurim ir jāpašupurējas un jādabū Grēkāža loma. Bet viszināmākais Grēkāzis ir Kristus – tas, kurš uzprasījās, lai tiktu piesists krustā par citu grēkiem. Kurš pats sevi upurēja kā Upuri un tikai tādēļ un vienīgi tādēļ spēja augšāmcelties mūžīgai dzīvošanai.

Šeit atkal ir jāatceras mana Atkarības – Attīstības dubultspirāle (..... lp.). Izejot cauri krustpunktam un pārejot no Atkarību veidojošām zaudējuma rezultātā iegūtām jūtām + Glābēja (Mātes) varas + Vajātāja uzņemtajām dusmām, Upuris pārstāj būt Upuris. Vai citiem vārdiem sakot – viņš ir piesitis krustā sevi kā Upuri. Un viņš augšāmceļas un viņam sākas mūžīgā dzīvošana.

Kas tā tāda – mūžīgā dzīvošana? Tā ir apzinātā, ārējā, objektīvu attiecību un apziņas dzīvošana. Tā, kura ir brīva no atkarības vai iekšējo neapmierināto vajadzību imperatīva un aizklājošās miglas. Tā, kuru attiecībā uz Raini mēs varam ieraudzīt tikai ar laika distanci, jo tikai tagad mēs redzam, **ko viņš izdarīja**, nevis, kā viņam pašam vai viņa līdzgaitniekiem likās, ko viņš izdara. Rainis ir latviešu Homērs, to mēs sākam ieraudzīt, nevis politiķis un sociālistisks cīņā saucējs, kā viņam pašam varēja likties, bet kam, objektīvi – no attīstības viedokļa raugoties, nekādas paliekošas nozīmes nebija. Viņa galvenais devums nav arī valodnieciskās – literatūras kvalitātēs mērāms, lai gan ne bez nopelniem viņš tiek saukts par dižāku latviešu dzejnieku.

Galvenais – viņš ir devis latviešiem savu mitoloģiju, pie kam integrētu pasaules mitoloģijas kopainā, bet diemžēl vēl neapzinātu kā mitoloģiju. „Uguns un nakts”, „Zelta zirgs”, „Indulis un Ārija”, „Pūt vējiņi”, „Jāzeps un viņa brāļi” – tie ir, pirmkārt, mitoloģiski darbi. Raiņa pagaidu nelaime – viņam nav sava Hēsioda blakus, kas spētu radīt latviskus „Teogoniju” un „Domas un darbus”.

Vēlreiz par Melno bruņinieku.

It kā ir divi Melnie. Viens – Raiņa „tatārs” pasniedz sevi kā dziļāks, senāks un visaptverošāks spēks par Spīdolu:

Es tevi būtu cēlis
Pār zvaigznēm pāri līdz pat gala tumsai,
Kur vada neminamā, pārvarīgā,
Mūžīgā, nesāktā nakts. (R. 1.cēl., 195.lp.)

Viņš izklausās gandrīz vai pēc pirmatnējā Haosa, ko, tulkojot no sengrieķu valodas, var saprast kā - Atveru Rīkli. No šī viedokļa – nobeiguma aina, kurā Lāčplēsis un viņam līdzī Spīdola ar visu „testamentu” krīt Daugavā, varētu tikt saprasta kā Visa, kas nācis no Rīkles, atkrišana tajā atpakaļ. Bez cerībām un bez spēka. Ja ne Spīdolas slavenie un mīklainie pēdējie vārdi:

Vēl cīņa nav galā un nebeigsies,
Tev, Lāčplēsi, Spīdola palīgā ies. (R. 5.cēl., 333.lp.)

Taču nesteigsimies ar secinājumiem priekšlaicīgi. Jo ja Haosa darbības rezultātā izveidojas Kārtība, kurā, vienkāršojot, kristīgie – patriarhālie vācieši ir „augšā”, bet pagāniski - matriarhālie latvieši – „apakšā”, tad jāsecina, ka Atvērtajai Rīklei piemīt kaut kāds plāns, kurš realizējas, tai darbojoties.

Kā lai šeit neatceras Vecās Derības patriarhu Jēkabu (vācieši?), kurš pēc tam, kad ne bez mātes Rebekas palīdzības bija par lēcu virumu no spalvainā brāļa Ēzava (latvieši?) izvīlis Pirmdzimtības tiesības un atceļā pavadījis briesmīgu nakti pie upes. Viņš pa sapņiem ar kādu nežēlīgi cīnījās un pamodās ar izmežģītu gūzu. Taču – pamodās un devās tālāk. Kaut kad viņam būs dēls Jāzeps, kaut kad mirs Rāhele un arī Rebeka mirs. Un kaut kad Rainis par to rakstīs savu varbūt visievērojamāko darbu.

Kam bija jānotiek, lai Rainis no neglābjamā pagāna Lāčplēša pārvērstos par monoteiskā patriarha, savas tautas uzvarētāja, vismīļāko dēlu? Mana atbilde ir vienkārša – Dievam vai viņa dēlam Raiņa dvēselē bija jāuzvar Varonis Lāčplēsis, kurš mirst šai vai tā – kā sevi piepildījis.

Tas liek domāt, ka cīņa pie Daugavas ir ar Dievu vai viņa Dēlu. Un ja kādam šķiet, ka tā vēl turpinās, viņam būs taisnība. Matriarhālais vienmēr sūtīs čūskas, kuras dzels un pieprasīs atgriezt veco zudušo varu. Bet tiem, kam šķitīs, ka kristiešu Dievs ir uzvarējis, tiem arī būs taisnība. Jo ja tā nebūtu, mēs būtu miruši, ierīti atpakaļ Haosā.

Taisnība būs arī tiem, kas apgalvos, ka Lāčplēsis ir uzvarējis, viņš arī nebūs kļūdījis. Arvien jauni un jauni Varoņi dodas piepildīt savu gaitu. „Lāčplēsis iet bez vārda, tikai viņa acis zvēro.” (R. Prologs, 181.lp.) Jo:

„Netraucē Lāčplēsi nāves gaitā ... viņš iet sevi piepildīties ...” (turpat)

Bet vai esam gatavi uztvert Melno bruņinieku kā Dievu un kā Kristu? Vai esam gatavi ieraudzīt, ka tas ir gan tatārisks, gan vācisks? Un vai saprotam, ka Atvērtā Rīkle var būt Dievs? Tas, kurš „... izveidoja cilvēku no zemes un iedvesa viņa nāsīs dzīvības dvasi; tā cilvēks kļuva par dzīvu būtni.” (Pirmā Mozus grāmata, 2. nod. 7.p)

Par Kārli Gustavu Jungu un viņa domām par kristietību.

Teikšu uzreiz, Junga domas par kristietību ir divējas, pretējas, ambivalentas. Jo, viņš „psiholoģizēja” kristietību („Jums Dievs atrodas visur, tikai ne cilvēkā!”), iebilda pret Jēzus Kristus kā vēsturiskas personas konceptu un vēl citādi sacēlās pret tradīciju Baznīcā. Taču psiholoģizējot, viņš, piemēram, augstu novērtēja mītus par Kristu un par Svēto Trīsvienību.

„Būtu kļūda, uztvert manus novērojumus kā Dieva esamības pierādījumus. Tie pierāda vien Dieva arhetipiskā tēla esamību, un tas, manuprāt, ir pats lielākais, ko mēs varam apgalvot attiecībā uz Dievu no psiholoģiskām pozīcijām. Bet tā kā šis arhetips ir ļoti stiprs, ievērojams un tas parādās bieži, tad ar to būtu jāreķinās katrai dabiskai teoloģijai (*theologia naturalis*) D. Daurli

Jungs arī kritizēja kristiešus, īpaši protestantus par to, ka tie ir atstājuši cilvēku pavisam vienu un vientuļu kopā ar Dievu. Būtībā viņš pieprasīja atzīt mitoloģiju vietu cilvēku emocionālajā un garīgajā dzīvē, īpaši augstu novērtējot budisma ieguldījumu.

Kā lai mēs tagad pēc tik kaismīgas līdzjušanas monoteiski patriarhālajiem attīstības centieniem, lai attiecamies pret Junga pozīciju?

Man nav grūtību pilnībā pieņemt Junga domas ar vienu svarīgu papildinājumu. Mitoloģiski – matriarhālais elements cilvēkam ir vajadzīgs, lai ārstētos. Kristiešu Dievs šim darbam neder, tas var palīdzēt tikai ar motivāciju - uzmundrinājumiem, mazvērtību pastiprinošiem salīdzinājumiem un prasību ticēt. Turpretī mīts un tā attiecināšana uz sevi var novest pie konflikta saknes apzināšanās, kas bieži nozīmē izārstēšanos. Tāpat matriarhālais elements ir vajadzīgs, lai dzemdētu un audzinātu bērnus.

Taču attiecībā uz veseliem un stipriem (pagaidām) cilvēkiem matriarhāli pagāniskā mitoloģija ir purvs, kas saista enerģiju un izraisa neizpratni un dusmas. Tādiem ir vajadzīgs kristiešu Dievs, kas neļauj bez iemesla apstāties un snaust un, pateicoties kuram, Eiropa un Ziemeļamerika ir tādas, kādas tās ir šodien – pasaules kārtības noteicējas.

Ar to es gribu atkal atgādināt par savu Atkarības – Attīstības dubultspirāli, kura šķērsgrīzumā izskatās kā bezgalību apzīmējoša zīme. Tā arī nozīmē divas valstības – Mātes varas un Tēva varas.

Un tas būtībā atkal noved pie pamatjautājuma – kā tavā ģimenē sadarbojās māte un tēvs? Kad tev noglāstīja galvu, bet kad pieprasīja disciplinēšanos un mobilizāciju? Un vai māte un tēvs mīlēja viens otru, vai tu juti, ka viņi tiecas viens otram pretī, jeb arī starp viņiem bija slēpts naidis un konkurence? Jo vairāk starp vecākiem sadarbības un mīlestības, jo mazāka vieta Varoņa lomai bērniem un jo vairāk tie dzimtaskokā var ienest „no sevis”, izmantot savu augšanas enerģiju sev.

Un – vai var sadarboties kristieši ar budistiem, piemērām? Man gan svarīgāk būtu, lai kristieši spētu novērtēt un izmantot svarīgo mantojumu un pamatus, ko pirmskristus Eiropas kultūrā ir ienesuši senie grieķi. Un tas pilnībā attiecas arī uz Latviju. Un vai tas nav par „skaisto cīņu bez asinīm Spīdolas valstībā”, par kuru Rainis runā „Uguns un Nakts” Prologā?